

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
члена-кореспондента НАПН України Шевченко Галини Павлівни
на дисертаційне дослідження Гурин Олександрі Михайлівни
"Полікультурне виховання старшокласників у взаємодії
загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю"
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання**

Проблема полікультурного виховання значно актуалізувалася у зв'язку з загостренням процесів протистояння між народами, країнами світу, відкритими військовими діями, терористичними актами. Для збереження миру на Планеті, порозуміння між політиками і широкими верствами населення, утвердження ідеології прав і свобод необхідні зусилля всього світового співтовариства. Ідеї толерантності, взаєморозуміння, полікультурності окреслені в документах ООН, ЮНЕСКО, Римського Клубу, Білій книзі міжкультурного діалогу "жити разом у рівності і гідності", Національній доктрині розвитку освіти в Україні та ін. Культура взаємодії людей різних національностей і вірувань, повага до іншої культури, діалог культур, полікультурне виховання є запорукою миру, солідарності і єдності міжнародних спільнот.

Дисертаційне дослідження Гурин О. М. спрямоване на вирішення такої актуальної наукової проблеми, яка саме сьогодні гостро стоїть на часі. Саме полікультурне виховання може сприяти виробленню морально-етичного імунітету у підростаючих поколінь проти ненависті, зла і насильства у будь-якій формі.

У представленій дисертації достатньо переконливо обґрунтовано актуальність теми, визначено категоріальне поле та теоретичні засади дослідження, наукову новизну, представлено матеріали констатувального та формувального експерименту. Аналізуючи дисертаційне дослідження Гурин О.М., слід зазначити достатньо глибоке розуміння проблеми полікультурного виховання та полікультурної освіти. Цілком логічним є її звернення до характеристики поняття "культура", яке представлено іменами провідних зарубіжних та вітчизняних учених (М.Бахтіна, М. Бердяєва, О.Шпенглера, Р.Гібсона, В.Біблера, М. Драгоманова та багатьох інших). Своєрідним лейтмотивом дисертації є практична реалізація втілення змістовної сутності культури, визначеної відомими культурологами: "Культура - реалізація верховних цінностей шляхом культивування вищих людських якостей" (М.Хайдеггер).

Дисертантка представила всебічний теоретичний філософський, соціокультурний, психологічний та педагогічний аналіз категорії "полікультурне виховання", що дало можливість простежити її розвиток у

світовій науковій думці та розкрити зміст і основні структурні компоненти. Теоретичний аналіз основних категорій дослідження свідчить про широту наукової ерудиції дисертантки, здатність до наукових узагальнень і вміння на основі вивчення наукової літератури сформулювати власну наукову позицію. Слушною є думка Гурин О.М. щодо значущості полікультурного виховання в процесі євроінтеграції, що підтверджується Міжнародною нормативно-правовою базою та нормативно-правовою базою України.

Дисертанткою проведена копітка робота з аналізу навчальних програм предметів суспільно-гуманітарного та художньо-естетичного циклу у старших класах для виявлення полікультурної тематики і побудови міждисциплінарної моделі процесу полікультурної освіти і полікультурного виховання на ідеях культуровідповідності, індивідуально-особистісного розвитку, діалогу культур і залучення школярів до міжкультурної комунікації

На основі характеристики юнацького віку в дисертації визначено провідні фактори розвитку старшокласників, що дало можливість автору визначити роль мистецтва, яке слугує змістом духовного розвитку та гуманізації особистості.

Дисертанткою на основі визначених критеріїв (знання старшокласників про розмаїття національної та світової культурно-мистецької спадщини; емоційне сприйняття старшокласниками культурно-мистецької спадщини; полікультурна взаємодія старшокласників у процесі спілкування) та показників здійснено діагностику стану полікультурної вихованості старшокласників за умов національної та культурної різноманітності складу учнів сучасних загальноосвітніх навчальних закладів. На основі представлених в таблиці 2.5 показників рівнів сформованості полікультурної вихованості старшокласників 40,8% учнів виявили низький, 45% - середній, 14,2% - високий рівень дисертантка доводить значущість музею мистецького профілю для полікультурного виховання.

На основі аналізу змісту автореферату та дисертації можна стверджувати, що представлене дослідження засвідчує високий рівень компетентності авторки у своїй проблемі, здатність на основі системного бачення шляхів її вирішення та пріоритетних положень побудувати власну модель її розв'язання, в якій знайшли своє логічне відображення критерії оцінювання, показники, організаційно – педагогічні умови та шляхи їх реалізації.

Принципово важливим є теоретичне обґрунтування дисертанткою змісту й організаційно – педагогічних умов полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю. Авторка спирається на особистісно-орієнтований індивідуальний розвиток учня, який потребує активної співпраці вчителя та музейного працівника, що ґрунтується на ключових ідеях гуманістичної педагогіки.

Як позитив, варто відзначити всебічну і глибоку характеристику кожної педагогічної умови, визначену автором (їх чотири, с.105-120). Заслуговує на увагу формувальний експеримент, який насичений інноваційними методичними знахідками, прийомами, технологіями. Автор даної дисертації не обмежується описом теорії полікультурного виховання, а ґрунтовно розкриває технологію полікультурного виховання старшокласників, орієнтовану на масове залучення школярів до різних форм роботи на експозиції музею та використання музейних цінностей у навчально-виховному процесі, з'ясовуючи роль взаємодії закладів освіти і закладів культури.

Заслуговує на схвалення розроблений дослідницею проект «Школа і музей: працюємо разом», спрямований на організацію єдиного відкритого виховного простору для загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю та створення інтеграційної платформи їхньої взаємодії, а також визначення і обґрунтування сутності полікультурного середовища музею як необхідної умови успішного функціонування технології полікультурного виховання старшокласників. Вдале визначення етапів проекту (концептуально-цільовий, змістово-методичний, експериментально-впроваджувальний) дозволило теоретично опрацювати і ввести у практичний перебіг доцільні форми і методи роботи зі старшокласниками, які розроблялися в межах технологічних майданчиків (середовище, де проходить процес становлення та апробація технології): «школа», «музей», «міське середовище», що забезпечували введення учнів у світ мистецтва, поглиблення розуміння ними власного внутрішнього світу та внутрішнього світу іншого і неупереджене його сприйняття як важливу ознаку міжособистісної взаємодії.

Цілком слушно для організації уроку на музейній експозиції автором виокремлюється принцип співіснування, оскільки момент спілкування з культурно-мистецькими цінностями є значущою подією для старшокласників, які відчують свою причетність до культурного життя не лише через співпереживання, а й через співдію.

Використання сучасних молодіжних арт-практик, інтерактивних методів роботи зі старшокласниками сприяло виявленню позитивної динаміки стану полікультурної вихованості старшокласників.

Результати дослідження відображені у 10 одноосібних наукових публікаціях дисертантки, з яких одна у зарубіжному періодичному виданні.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження Гурін О.М. свідчить, що її автору вдалося досягти поставленої мети та розв'язати поставлені перед нею завдання. Достовірність результатів і висновків проведеного дослідження забезпечена теоретичною обґрунтованістю його вихідних положень, застосуванням комплексу методів науково-педагогічного дослідження, адекватних його меті й завданням. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Оцінюючи позитивно проведені дослідження, у форматі наукової дискусії дозвольте висловити деякі міркування.

1. Структурно матеріал дисертації можна було б представити більш компактно у двох розділах, що дало б можливість запобігти багаточисельних повторів.

2. Наукова новизна дещо розмита, нечітко виражена (займає більш, ніж сторінку)

3. Аналізуючи теоретичне підґрунтя полікультурного виховання, дисертантка на основі аналізу наукових праць відомих учених запропонувала своє визначення, яке, на наш погляд, недостатньо відображає власне культурологічний контекст

4. Розкриваючи у другому параграфі 2 розділу потенціал музеїв мистецького профілю у полікультурному вихованні, дисертантка занадто багато уваги приділила загальній характеристиці музеїв, що певною мірою збіднила розкриття цінності та специфічної особливості мистецьких музеїв у полікультурному вихованні старшокласників..

5. Наскрізною лінією в дисертації має проходити ідея використання музеїв мистецького профілю як художньо-естетичної цінності, невід'ємної складової художньої і естетичної культури, що безпосередньо сприяють полікультурній вихованості старшокласників. На жаль, дисертантка цьому аспекту не приділила належної уваги.

6. Музей (мається на увазі мистецького профілю) дисертантка розглядає як центр "гуманістичного творення особистості" (с.115). Однак, він безперечно є центром і художньо-естетичного творіння особистості. Водночас, дисертантка не акцентує увагу на художньо-естетичній складовій полікультурного виховання, що значно звужує розуміння сутності полікультурності. Хочу підкреслити надзвичайно важливу точку зору Олександра Івановича Бурова – одного із провідних естетиків світу, який написав монографію "Естетична сутність мистецтва", з якої почалася двадцятирічна дискусія і надзвичайно плідний розвиток естетичної науки. Мистецтво за своїм призначенням має естетичний зміст і це не можна ігнорувати. Я маю честь бути його ученицею.

7. Використовуючи музей мистецького профілю як засіб полікультурного виховання старшокласників, дисертантка обмежується образотворчим мистецтвом, архітектурою, музейними експонатами тощо. Дозвольте нагадати нині забутий прекрасний досвід Музею образотворчих мистецтв імені О.С. Пушкіна, де проводилися Грудневі Вечори, на яких входження в світ епохи образотворчого мистецтва створювався живою музикою, художнім словом того часу. Цей досвід слід і сьогодні впроваджувати в культурно-освітній процес.

8. Не зовсім коректним вважаю співставлення діяльності музеїв мистецького профілю Заходу, Сходу і Центру України, наголошуючи на

використанні в Західній Україні Європейського досвіду культурно-освітньої діяльності музеїв. Я представляю багатостраждальну Східну Україну. У моєму рідному Луганську був (є) прекрасний Художній музей, з яким ми працювали надзвичайно творчо і надзвичайно ефективно протягом десятиліть, використовуючи з мистецтвознавцями музею оригінальні, по-справжньому інноваційні методики, педагогічні техніки і технології.

Загальний висновок.

Висловлені міркування не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Гурін Олександри Михайлівни, яке є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам п. 9.11 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, завідувач
кафедри педагогіки Східноукраїнського
національного університету
імені Володимира Даля

 Г.П. Шевченко

Підпис члена-кореспондента НАПН України Г.П. Шевченко засвідчую:

Заснований підпис
стверджую
Головний загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України